

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Студентки 4 курсу, 19 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Забережної
Валерії Валеріївни

Науковий керівник
кандидат наук з державного
управління

(підпис керівника)

Мірко
Наталія Вікторівна

Гарант освітньої програми
кандидат наук з державного
управління

(підпис гаранта)

Динник
Ірина Петрівна

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології
Кафедра публічного управління та адміністрування
Освітній ступінь: бакалавр
Спеціальність: публічне управління та адміністрування
Освітня програма: публічне управління та адміністрування

Затверджую
Зав. кафедри

«30» грудня 2022 р.

Завдання на випускню кваліфікаційну роботу студентіві

Забережна Валерія Валеріївна

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи: «Розвиток фінансової децентралізації в Україні»

Затверджена наказом ректора від «26» грудня 2022 р. № 3711

2. Строк здачі студентом закінченої роботи: 12.05.2023

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи

Мета роботи: визначення впливу фінансової децентралізації на розвиток регіонів та формування бюджетів територіальних громад.

Об'єкт дослідження: процес фінансової децентралізації в Україні.

Предмет дослідження: теоретико-методичні та прикладні засади формування фінансової системи України.

Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.

1.1 Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової децентралізації

1.2 Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації в Україні

РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОЇ

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

2.1 Державний механізм управління, формування та використання місцевих бюджетів в Україні

2.2 Напрями вдосконалення формування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

4. Календарний план виконання роботи

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 24.11.2022	24.11.2022
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 30.12.2022	30.12.2022
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.03.2023	20.03.2023
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.04.2023	20.04.2023
5	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи	До 10.05.2023	10.05.2023
6	Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 10.05.2023	10.05.2023
7	Зовнішнє рецензування випускної кваліфікаційної роботи	До 12.05.2023	12.05.2023
8	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	12-05. 17.2023	12-05. 17.2023
9	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 22.05.2023	До 22.05.2023
10	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

5. Дата видачі завдання «30» грудня 2022 р.

6. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи

(прізвище, ініціали, підпис)

7. Гарант освітньої програми Динник І.П.

8. Завдання прийняв до виконання студент

(прізвище, ініціали, підпис)

9. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи:

Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи:

Випускна кваліфікаційна робота написана на актуальну тему. Нині відбувається зміна парадигм розвитку фінансової децентралізації в Україні, здійснюється пошук шляхів підвищення ефективності управління територіальним розвитком, нових форм, методів і механізмів участі регіональних органів влади в управлінні територією.

В випускній кваліфікаційній роботі проведено аналіз проблем реалізації державної регіональної політики. Узагальнено інституційне забезпечення формування та реалізації публічного управління розвитком Великодимерської територіальної громади Київської області. Запропоновано шляхи удосконалення реалізації політики фінансової децентралізації.

Випускна кваліфікаційна робота має досить логічну структуру та відповідає вимогам оформлення. Висновки та пропозиції сформовані у відповідності до виконаних поставлених у вступі завдань.

Робота написана на достатньому рівні, є самостійним дослідженням студентки, розкриває обрану тему. Вважаю, що випускна кваліфікаційна робота заслуговує позитивної оцінки та допущена до захисту.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи _____
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Динник Ірина Петрівна _____
(підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу:

Випускна кваліфікаційна робота студента _____
(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми: Динник І.П. _____
(підпис)

Завідувач кафедри: Новікова Н.Л. _____
(підпис)

«12» травня 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	5
1.1 Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової децентралізації	5
1.2 Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації в Україні.....	12
РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	17
2.1 Державний механізм управління, формування та використання місцевих бюджетів в Україні.....	17
2.2 Напрями вдосконалення формування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації	25
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Місцеве самоврядування є одним з найважливіших інститутів громадянського суспільства, який відображає рівень розвитку демократії в державному управлінні. Будучи ефективною формою публічної влади, місцеве самоврядування направлено на подолання відчуження населення від влади, залучення населення до активної участі в прийнятті рішень, здійснення контролю за діями влади.

Фінансова децентралізація посідає в цьому питанні найважливіше місце. Вона передбачає розширення прав органів місцевої влади для прийняття рішень щодо вирішення проблем конкретного регіону. З одного боку, реформа мала безліч позитивних наслідків, серед яких зміцнення фінансової самостійності територіальних громад, ефективна робота системи вирівнювання бюджетів, зростання рівня чесності та прозорості у процесах формування та виконання бюджету та ін. В той самий час пандемія та повномасштабна війна негативно вплинули на наповнення місцевих бюджетів, і сьогодні, як ніколи, багато регіонів потребують державної підтримки. Для того, щоб впоратися з цими викликами, потрібно досліджувати особливості фінансової децентралізації та її вплив на соціально-економічний розвиток усієї держави.

Процеси фінансової децентралізації розглядаються у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників, наприклад О. Соколової, Ю. Окуновської, І. Цимбалюк, О. Шевченко, Дж. Бьюкенен, М. Кейнс, Р. Масгрейв та ін.

Мета дослідження: визначення впливу фінансової децентралізації на розвиток регіонів та формування бюджетів територіальних громад.

Завдання дослідження:

- обґрунтувати загальну сутність поняття «децентралізація»;
- узагальнити теоретичні особливості фінансової децентралізації;
- розглянути особливості впровадження фінансової децентралізації в Україні;

- проаналізувати доходи та видатки місцевих бюджетів;
- дослідити проблеми наповнення бюджетів територіальних громад;
- оцінити перспективи розвитку фінансової децентралізації.

Об’єкт дослідження: процес фінансової децентралізації в Україні.

Предмет дослідження: теоретико-методичні та прикладні засади формування фінансової системи України.

Протягом дослідження у роботі були застосовані такі **методи:** спостереження, планомірності, системності, аналізу, синтезу та порівняння.

Практична цінність полягає в тому, що вона містить перелік рекомендації, які можуть бути використані на практиці органами місцевого чи державного самоврядування на різних рівнях у процесі реалізації бюджетної та регіональної політики.

Структура роботи: робота складається зі вступу, 2-ох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел з 30 найменувань та додатків. Роботу викладено на 33 сторінках друкованого тексту, що містить 3 таблиці, 9 рисунків.

РОЗДІЛ 1 ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

1.1. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової децентралізації

Реформа децентралізації публічної влади в Україні є одним з ключових напрямів розвитку. Перебудова суспільства та досягнення стійкого розвитку нашої держави можлива лише за наявності ефективної системи управління на всіх гілках влади. Проте на шляху втілення даної реформи існувало багато перешкод, серед яких відсутність у населення систематизованих та узагальнених знань про сутність понять «децентралізація», «бюджетна децентралізація» тощо.

У науковців не існує єдиного поняття «фінансова децентралізація», тому кожен намагається трактувати його по-своєму. Деякі варіанти тлумачення різних вчених наведено в Таблиці 1.1.

Зокрема, зарубіжні вчені (Р. Баль [2], Н. Бошман[3],) та Великий тлумачний словник сучасної української мови[1], визначають фінансову децентралізацію лише як процес передачі повноважень від центрального уряду до регіонального. В той час як для більшості українських науковців (Н. Бикадорова.[4], О. Бориславська, І. Заверуха[5], О. Соколова, А. Ковальчук[6],) це означає також надання органам місцевої влади самостійності, створення принципово нових міжбюджетних відносин між регіональною та центральною владою.

Таблиця 1.1.

Визначення поняття «фінансова децентралізація»

Автор	Тлумачення поняття «фінансова децентралізація»
1	2
Великий тлумачний словник сучасної української мови	Система управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до органів місцевого самоврядування; скасування або послаблення централізації.
Р. Баль	Процес передачі бюджетних повноважень від центрального уряду до виборних субнаціональних урядів з метою надання їм повноважень приймати рішення щодо податків і витрат.
Н.Бошман	Передача повноважень з оподаткування та витрат від контролю центральних органів влади до органів влади на субнаціональних рівнях (регіональному, муніципальному тощо).

Продовження таблиці 1.1

1	2
Бикадорова Н.О.	Процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним і локальним рівнями управління
Бориславська О., Заверуха І.	Надання місцевому самоврядуванню фінансових ресурсів на виконання завдань і функцій; право самостійно формувати, затверджувати, виконувати фінансові плани, кошториси, бюджети, забезпечувати звітність і контроль тощо.
Волохова І,	Широкий процес який включає не лише передачу фінансових ресурсів, а й передачу повноважень у фінансовій сфері (видаткових, дохідних, податкових).
О. Соколова, А. Ковальчук	Багаторівневі фінансові відносини з позицій економічної ефективності та цілковитого задоволення потреб місцевих громад і відображають нагальну потребу у фінансовій самостійності органів місцевого самоврядування, розширення їх прав і компетенцій, підвищення ефективності вирішення завдань, пов'язаних із місцевими потребами.

Джерело: сформоване автором на основі [1,2,3,4,5,6]

У розвиток теорії фінансової децентралізації є вагомим внесок Р. Масгрейва. Він дослідив та сформулював принципи, на основі яких має впроваджуватися та проводитися децентралізація:

- принцип відповідності (прийняття рішення про виробництво суспільних благ має покладатися на громадян, які проживають на цій території, оскільки вони фінансують це своїми податками);
- принцип централізованого перерозподілу (повинна проводитися централізованими органами влади);
- принцип фінансового вирівнювання (міжбюджетне вирівнювання між найбільш та найменш розвинутими регіонами);
- принцип національних бажаних благ (надання благ, які є важливими з позицій підтримки національних інтересів) [7].

Наукова література європейських держав наголошує про важливість розподілу фінансової децентралізації на такі види:

- децентралізацію доходів – закріплення за органами місцевого самоврядування власного доходу для виконання владних повноважень;
- децентралізацію видатків – закріплення за органами місцевого самоврядування певного обсягу фінансових ресурсів;
- процесуальну й організаційну самостійність – право на самостійне ухвалення та виконання місцевого бюджету [8].

Іноді поняття «фінансова децентралізація» ототожнюють з поняттями «бюджетна децентралізація», «фіскальна децентралізація» тощо. На перший погляд терміни здаються ідентичними, проте якщо розібратися, то стає зрозумілим, що «фінансова децентралізація» є комплексною та охоплює інші поняття. Взаємозв'язок усіх елементів показано на рис 1.1.

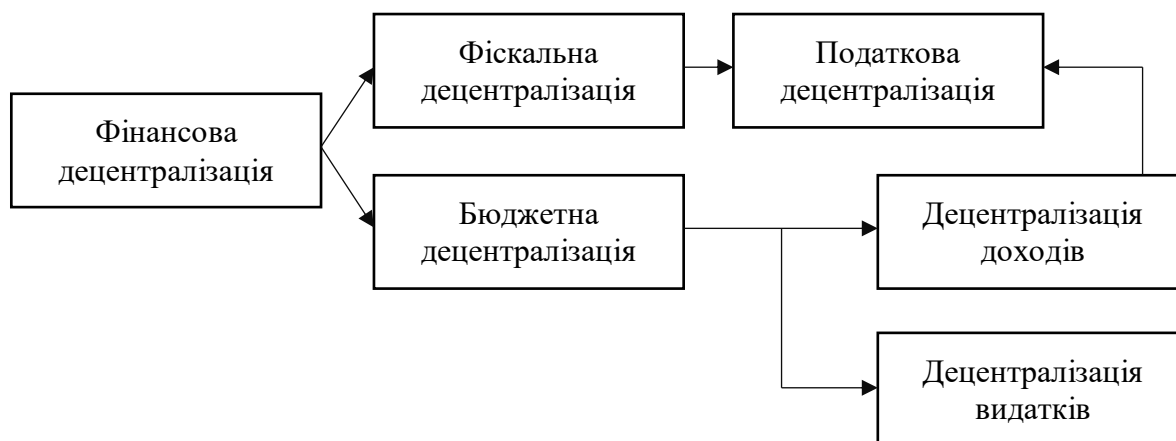

Рис. 1.1 Елементи фінансової децентралізації [9,10]

З рис. 1.1 бачимо, що до складу бюджетної децентралізації входять доходи та видатки. Це означає, що територіальні громади визначають, як розпоряджатися власними коштами, а також мають право самостійно затверджувати та виконувати місцевий бюджет. Варто зазначити, що податкова децентралізація є невід'ємною частиною децентралізації доходів, оскільки саме податкові надходження займають найвагоміше значення у структурі доходів.

Фіскальна децентралізація передбачає мобілізацію фінансових ресурсів у бюджетах органів місцевого самоврядування, право на формування неподаткових доходів, а також на самостійне встановлення видів та розмірів місцевих податків та зборів, що безпосередньо пов'язане з податковою децентралізацією. Таким чином усі елементи залишаються з'єднаними між собою і разом утворюють єдиний процес фінансової децентралізації.

Отже, фінансова децентралізація – це процес передачі повноважень фінансових ресурсів та повноважень у сфері фінансів місцевим органам влади від центральних органів, що забезпечує їх фінансову незалежність та

стимулює до соціально-економічного розвитку на національному рівні.

Спроби провести децентралізацію в Україні почалися ще з початку становлення її як незалежної держави, проте на шляху виникало багато перешкод, зокрема неспроможність влади бачити однаковий напрям вектору розвитку держави. Більшість сформованих територіальних органів влади були не в змозі виконувати вже покладені на них повноваження, а відсутність ефективних контролюючих органів спонукала будь-які спроби децентралізації до провалу.

Нарешті, у 2014 році в Україні почалися перші значні кроки на шляху до децентралізованої держави. Велику роль тут зіграла Революція Гідності, яка згуртувала як населення, так і владу. У квітні 2014 року було ухвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [11]. Метою реформи було визначено формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад [12]. Концепція беззаперечно стала принципово новим впровадженням, адже визначала етапи та строки проведення децентралізації, описувала нагальні проблеми та пропонувала конкретні шляхи їх вирішення.

Упродовж 2014-2015 років було здійснено ряд важливих змін до законодавства, такі як зміна положення Бюджетного та Податкового Кодексу України щодо формування доходів місцевих бюджетів; прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», у якому було вперше окреслено розширені повноваження місцевих органів влади у фінансовій сфері [13].

У 2014 році також було розпочато добровільне об'єднання міських, селищних, сільських рад у територіальні громади. Так, вже через 4 роки, станом на 12 березня 2018 року в Україні створено 725 територіальних громад [14]. До їх числа зараховано і Великодимерську територіальну громаду,

створену 2017 року, до складу якої увійшли 22 села та 1 смт. Структура місцевого бюджету одразу змінилась, адже повноваження для територіальних громад суттєво розширилися. На рис. 1.2 показано порівняння дохідної частини бюджету до та після децентралізації.

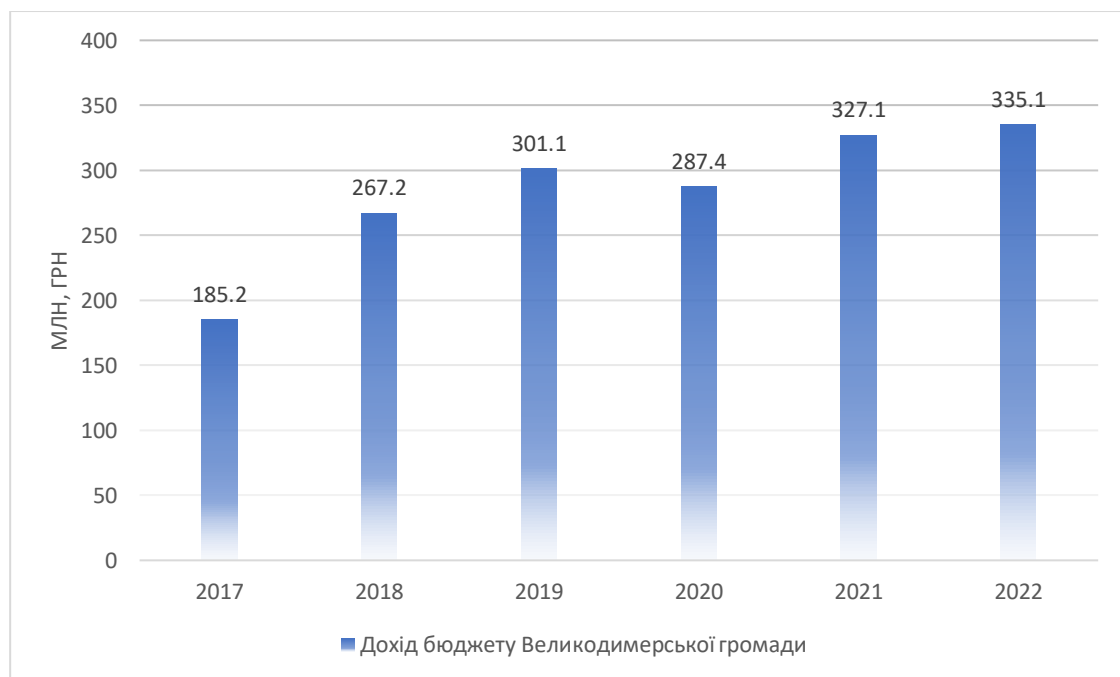

Рис. 1.2 Дохід Великодимерської громади 2017-2022 роки, млн грн [15]

У 2017 році дохід селища Велика Димерка, а також інших сіл сумарно становив 185,2 млн грн, а після об'єднання у ТГ, дохід зріс до 267,2 млн грн, близько на 30%. У 2022 році доходи громади сягнули відмітки 335,1 млн грн. Структуру доходів місцевого бюджету можна розглянути на рис 1.3

Вагому частку доходів (30%) склали офіційні трансферти. За допомогою реформи децентралізації, державі вдалося впровадити горизонтальне вирівнювання місцевих бюджетів. Згідно цього, місцеві бюджети з індексом податкоспроможності менше 0,9 отримують базову дотацію, а громади з індексом більше 1,1, віддають власні кошти на потреби малозабезпечених громад [16].

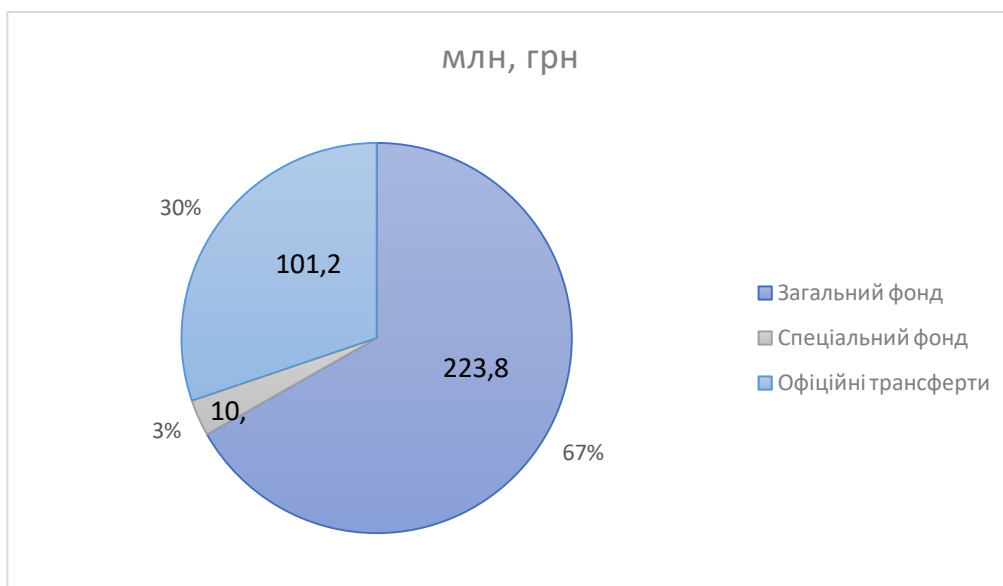

Рис 1.3 Структура доходів Великодимерської ТГ за 2022 р., млн грн

Таким чином, Великодимерській ТГ вдалося отримати наступні трансферти:

- освітня субвенція в сумі 94 443 200,0 грн;
- субвенція на надання підтримки особам з особливими освітніми потребами – 307 392,74 грн;
- додаткова дотація з місцевого бюджету місцевим бюджетам на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я – 3 688 800,0 грн;
- субвенція з місцевого бюджету на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету – 866 813,30 грн;
- субвенція з місцевого бюджету на здійснення підтримки окремих закладів та заходів у системі охорони здоров'я за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету – 1 084 700,0 грн;
- субвенція з місцевого бюджету за рахунок залишку коштів субвенції на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, що утворився на початок бюджетного періоду – 1 084 700,0 грн;
- інші субвенції з місцевого бюджету – 736 544,36 грн.

Як ми вже визначили, після створення ТГ, розмір місцевого бюджету значно зріс. По більшій мірі це відбулося через потік податків населення одразу не у державний бюджет, а у бюджет громади. Таким чином, громадянам України легше визначити, яким чином влада розпоряджається їх коштами, адже це завдання тепер у компетенції саме місцевої влади.

Основні бюджетоутворюючі джерела громади наведено у Додатку А.

Найбільшу частку доходів із податкових надходжень становить податок на доходи фізичних осіб (130,3 млн грн – 58%), єдиний податок (29,3 млн грн – 13%) та акцизний податок (26,5 млн грн – 12%).

Незважаючи на позитивну тенденцію бюджетних змін, деякі села, що входять до громади відчують усе навпаки. Про це свідчать дані розподілу коштів між селами [15]. Згідно джерела, найбільший потік коштів спрямований на адміністративний центр громади – селище Велика Димерка (близько 70% від загального фонду бюджету), в той час як малі села, що знаходяться далеко від центру: с. Перше Травня, с. Кулажинці, с. Зоря, отримують лише 1-2%.

Так, жителі с. Богданівка, що було примусово приєднане до ТГ у 2020 році, скаржаться на некомпетентність влади, а саме на відсутність програм сталого розвитку села. Через повномасштабне вторгнення в Україну с. Богданівка, як і більшість сіл Великодимерської громади, потребує відбудови після перебування окупантів. Перед місцевою владою стоїть завдання сформулювати чітку стратегію розвитку та розподілити фінанси так, щоб жителі жодного села не відчували себе покинутими чи забутими.

Проаналізувавши, місцевий бюджет Великодимерської ТГ, ми можемо зробити висновки про вплив фінансової децентралізації на громаду (Таблиця 1.2).

Отже, фінансова децентралізація все ж має перспективи розвитку у Великодимерській громаді. Для цього потрібно вжити таких заходів: встановити державний фінансовий контроль над використанням коштів місцевих бюджетів, забезпечити громадський контроль над діяльністю органів

Таблиця 1.2.

Наслідки фінансової децентралізації у Великодимерській громаді

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Значне збільшення офіційних трансфертів	Фінансова «дискримінація» бідніших сіл
Збільшення податкових надходжень, шляхом спрощення системи збору податків	Послаблений контроль за виконанням бюджету
Нові можливості для громадян впливу на владу	Неготовність «старої влади до «нових» повноважень
Підвищення надання якості послуг громадянам	

Джерело: сформоване автором на основі [3,6]

влади, забезпечивши прозорість та доступність інформації, вдосконалити стратегічне планування розвитку регіонів.

Оцінюючи перспективи фінансового розвитку громад, варто врахувати, що зараз в Україні воєнний час. Ми змогли на практиці впевнитися у тому, що самостійність органів місцевого самоврядування та самоорганізація населення мають надзвичайно важливе значення, але державний контроль у цій ситуації також має вирішальну роль. Для територій, що постраждали від активних бойових дій, варто стимулювати інвестиційну діяльність та розбудувати модель підтримки регіонів, використовуючи при цьому методи гнучкого стратегічного планування.

1.2. Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації в Україні

Як ми вже зазначили вище, в Україні сучасний етап реформи місцевого самоврядування почався з внесення змін до Податкового та Бюджетного кодексів України. Основним чином зміни стосувались дохідної частини бюджету. Бюджетна децентралізація передбачає наступні шляхи надходжень до місцевих бюджетів:

- збільшення відрахування до держбюджету з рентної плати за користування надрами (крім нафти і природного газу) з 50% до 75%;
- передача до місцевих бюджетів акцизного податку від реалізації

через роздрібні мережі пива, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, нафтопродуктів і скрапленого газу, надходжень від ліцензій на право експорту, імпорту та оптової торгівлі алкогольною та тютюновою продукцією;

- збільшення відсотку зарахування екологічного податку з 35 до 80%, при цьому 55% будуть направлятися в обласні бюджети, а 25% до районних бюджетів і бюджетів міст обласного значення;

- розширення з 2015 року бази оподаткування податку на нерухомість шляхом включення до оподаткування комерційного (нежитлового) майна [17, с. 43].

Фактами, що свідчать про ефективність впровадження фінансової децентралізації є результати експертів Асоціації міст України. Так, у 2019 році кількість дотаційних бюджетів знизилася завдяки децентралізації на 24%, а кількість бюджетів-донорів, навпаки, зросла на 12,5%. У цьому ж році державна підтримка відсталих громад зросла у 2,2 рази [18].

Структура доходів місцевих бюджетів за 2022 рік представлена на рис. 1.4. Основним наповненням місцевих бюджетів уже багато років поспіль, завдяки реформі децентралізації, є податкові надходження. Так, загалом за 2022 рік до місцевих бюджетів надійшло 393,5 млрд грн податкових надходжень, що склали 70,9% усіх надходжень [19].

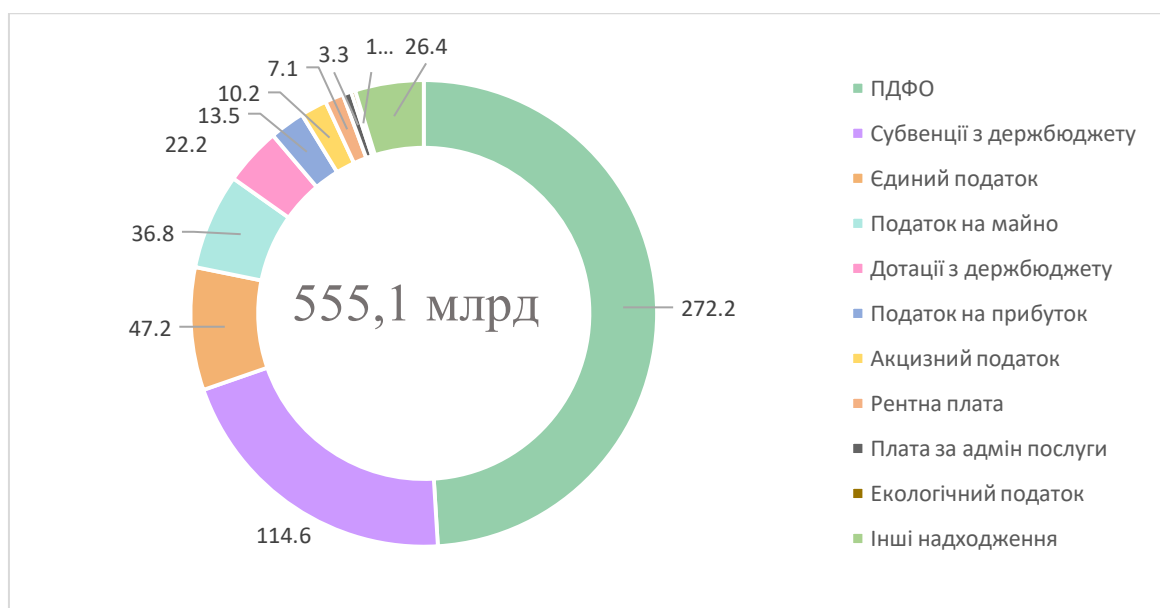

Рис. 1.4 Структура доходів місцевих бюджетів за 2022 рік, млрд грн [19].

Незважаючи на спрямування значної частки податку на доходи фізичних осіб до державного бюджету, він продовжує зберігати позицію найвагомшого за обсягом джерела дохідної частини місцевих бюджетів – 49%. Надходження цього податку склали 272,2 млрд. грн.

Місцеві податки і збори, до яких віднесено єдиний податок і податки на майно, стали вагомим за обсягом джерелом наповнення місцевих бюджетів. Їхня частка у загальній структурі доходів становила більш ніж 15% усіх доходів місцевих бюджетів, а обсяг – 84 млрд. грн.

Також, вагомим джерелом місцевих податків і зборів є податок на прибуток підприємств та акцизний податок. З цих джерел надійшло 23,7 млрд. грн., що на 54,5 % більше за відповідний показник минулого року.

Попри розвиток самостійності місцевих бюджетів, у їх наповненні вже ще продовжує відігравати велику роль державна підтримка. Так, у цьому році загальна сума субвенцій та дотацій від державного бюджету склали 136,8 млрд грн, що становить чверть усіх доходів місцевих бюджетів. Цей показник говорить нам про те, що надзвичайно велика кількість громад ще не готові самі себе забезпечувати.

Що стосується видатків місцевих бюджетів, то план на 2022 рік було виконано на 77,7% та із загальною сумою видатків 484,2 млрд грн. Як показано на рис. 1.5, найбільшу частку у структурі видатків займає освіта із сумою 232,3 млрд грн. Варто зауважити, що місцеві видатки на освіту дуже переважають над державними видатками, отже у цій сфері громади змогли досягти певної самостійності.

На другому місці витрати на економічну діяльність (61,1 млрд грн) та виконання загальнодержавних функцій (46,5 млрд грн) разом склали 21,67% [20].

Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення становлять всього 6% від загальної суми видатків або 29,1 млрд грн. Це означає, що рівень підтримки малозабезпечених верст населення місцевими бюджетами дуже низький і майже усі витрати лежать на державі.

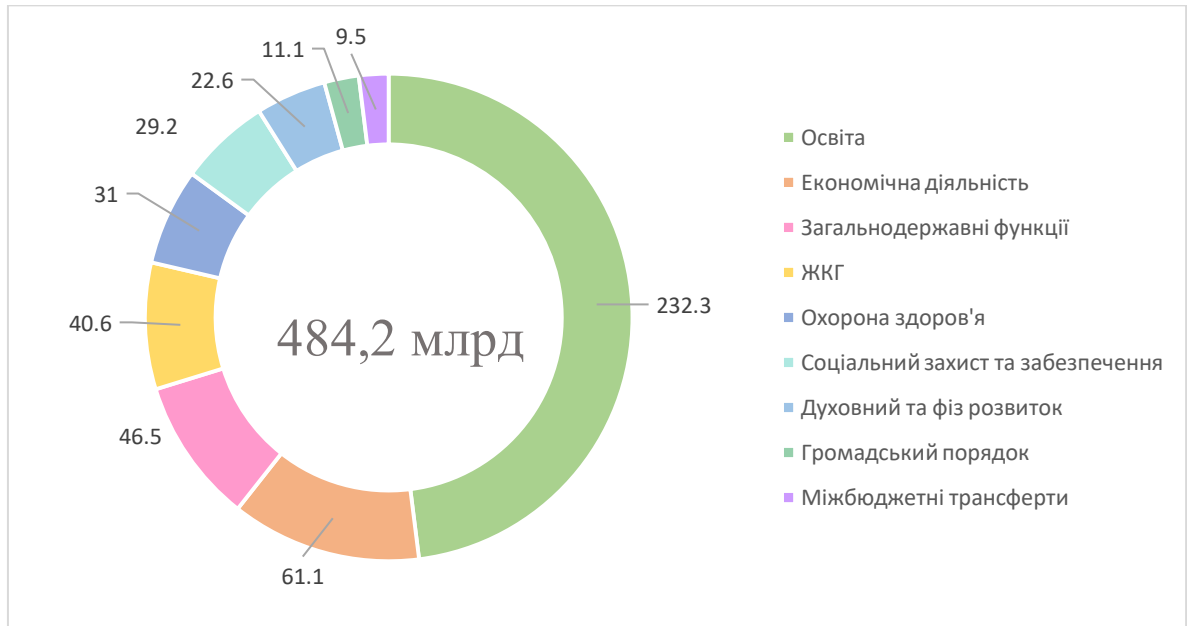

Рис. 1.5 Структура видатків місцевих бюджетів за 2022 рік, млрд грн

Варто звернути увагу також на частку міжбюджетних трансфертів, яка становить лише 1,9% з сумою 9,5 млрд грн, що на 24% менше ніж минулого року. Отже, громади потребують дуже багато коштів від державного бюджету, в той час як можуть віддати зі свого бюджету лише 2%. Така статистика свідчить про те, що механізми горизонтального вирівнювання бюджетів працюють лише в одну сторону.

Проаналізувавши доходи та видатки місцевих бюджетів можна сказати про позитивні результати фінансової децентралізації. Найбільш вагомим аргументом є перерозподіл бюджету на користь громад, зростання власних доходів громад.

Основними бюджетоутворюючими джерелами залишаються податкові надходження, а саме податок на прибуток фізичних осіб, єдиний податок та податок на майно. Проте вагому частку все ще займають державні дотації та субвенцію, що свідчить про те, що місцеві бюджети залишаються залежними від держави. Основними статтями видатків у громадах є видатки на освіту, економічний розвиток та загальнодержавні функції.

Попри очевидні позитивні наслідки існують також ризики. Поки що територіальні громади не досягли того рівня незалежності, якого від них вимагає реформа фінансової децентралізації. З іншого ж боку, надмірна децентралізація може призвести до послаблення державного контролю над органами місцевого самоврядування, яким може не вистачити компетентності для виконання покладених на них повноважень.

РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

2.1 Державний механізм управління, формування та використання місцевих бюджетів в Україні

Одна з важливих задач при формуванні місцевих бюджетів - забезпечення розвитку регіонів та підвищення фінансової самодостатності. Для того, щоб громада мала достатньо коштів на виконання своїх обов'язків, вона повинна мати достатні фінансові ресурси. Отже, принцип фінансової самостійності є ключовим у формуванні бюджетів місцевих органів самоврядування. Оскільки громада є територіальною основою для органів місцевого самоврядування, важливо враховувати її податковий потенціал при формуванні бюджетів. Щоб створити фінансово самодостатні адміністративно-територіальні одиниці, може знадобитися зміна податкового та бюджетного законодавства.

Метою фінансової децентралізації не повинно бути просте збільшення обсягу доходів місцевих бюджетів у загальному бюджеті або поліпшення існуючої мережі бюджетних установ. Єдиним механізмом для досягнення правильного напрямку змін є покращення якості надання конкретних послуг для окремих громадян. Всі інші цілі бюджетної децентралізації можуть призвести до невикористання державних коштів та зниження рівня надання послуг.

Основні напрями соціально-економічного розвитку громад незалежно від їх типу включають наступні ініціативи: розвиток підприємництва та місцевого бізнесу, ефективне регулювання, залучення інвестицій, грантів та донорської допомоги, підтримка місцевих виробників та виробництво товарів народного споживання, підвищення рівня доходів населення та його зайнятості, соціальний захист громадян, доступність якісної освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг для громадськості, енергозберігаючі заходи у бюджетній сфері, стимулювання населення до енергозбереження та використання альтернативних джерел енергії, роздільне збирання сміття,

поліпшення навколишнього середовища, екологічне використання природних ресурсів та збільшення відповідальності за екологічні правопорушення, включаючи боротьбу з несанкціонованими сміттєзвалищами. Усі ці інструменти застосовуються перш за все при розробці моделей місцевого економічного розвитку [21].

Як ми переконалися на прикладі, на сьогодні система формування доходів місцевих бюджетів має недостатній рівень власних доходів і велику частку трансфертних платежів у дохідній частині місцевого бюджету.

Уже зазначалося вище, що в Україні державний механізм управління, формування та використання місцевих бюджетів визначений законодавством та складається з декількох етапів (рис. 2.1).

Рис. 2.1 Етапи бюджетного циклу в Україні [22]

Перший етап бюджетного циклу – складання бюджету – визначає:

- встановлення граничних обсягів бюджетних асигнувань;
- складання і доведення до розпорядників бюджетних коштів інструкції з підготовки бюджетних запитів;
- підготовку бюджетних запитів;
- аналіз і відомості бюджетних запитів;
- підготовку проекту рішення про місцевий бюджет та документів, що додаються до неї;
- представлення проекту рішення про місцевий бюджет на розгляд [23, с. 166].

На наступному етапі - розгляд та затвердження бюджету - слід врахувати й забезпечити складання індикаторів результативності, показників ефекту за окремими галузями; формування критеріїв оцінки соціальної ефективності; застосування формули для розрахунку економічної вигоди передбачених видатків у складі місцевого бюджету.

Для третього етапу – виконання бюджету – характерною є проблема неефективного витрачання коштів місцевих бюджетів. Це стається через те, що кошти витрачаються не на те, що дійсно потрібно, а тому, що якщо кошти не використані, то у наступному році можуть виділити менше коштів. Цю проблему можна вирішити, перерозподіливши бюджетні кошти між головними розпорядниками коштів, що дозволить підвищити ефективність використання бюджетних коштів. Крім того, для забезпечення прозорості та обґрунтованості прийняття рішень щодо залишку бюджетних коштів на кінець року, необхідно залучати незалежних експертів та громадськість, що дозволить оптимально використати цей залишок до кінця року [24, с.100].

На останньому етапі – звітування про виконання бюджету - компетенція місцевих органів виконавчої влади полягає в складанні та поданні звітів про виконання місцевих бюджетів до відповідної ради. Звіти про виконання місцевого бюджету повинні бути опубліковані відповідно до принципів публічності та прозорості. У звітах, що затверджуються, необхідно провести обов'язкову оцінку ефективності використання коштів місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Підсумки оцінки мають бути включені до звіту про виконання і використовуватися для складання бюджету на наступний період та прийняття обґрунтованих рішень.

Як згадувалось вище, місцеві бюджети складаються з дохідної та видаткової частини.

Видатки бюджету - це кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум [22].

Механізм управління видатками бюджету є організаційним інструментом, який включає в себе риси економічного впливу. Тому його можна розглядати як частину бюджетного механізму. Цей механізм реалізується через процес розподілу та використання коштів бюджету, який задається процесуальними та матеріальними нормами бюджетного права, а також інформаційним та інституціональним забезпеченням. Хоча процес розподілу та використання коштів бюджету та механізм управління видатками бюджету мають різні способи відображення, вони все ж є складовими бюджетного регулювання. Бюджетне регулювання - це комплекс методів, інструментів та важелів, які впливають на вхідні та вихідні фінансові потоки.

Таким чином, елементи механізму управління видатками бюджету виступають як елементи бюджетного регулювання, але якщо механізм управління видатками бюджету встановлює параметри процесу розподілу та використання коштів бюджету, то бюджетне регулювання визначає його якісну складову [25].

Доходи бюджету — усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти) [22]. Класифікація доходів бюджету представлена на рис. 2.2.

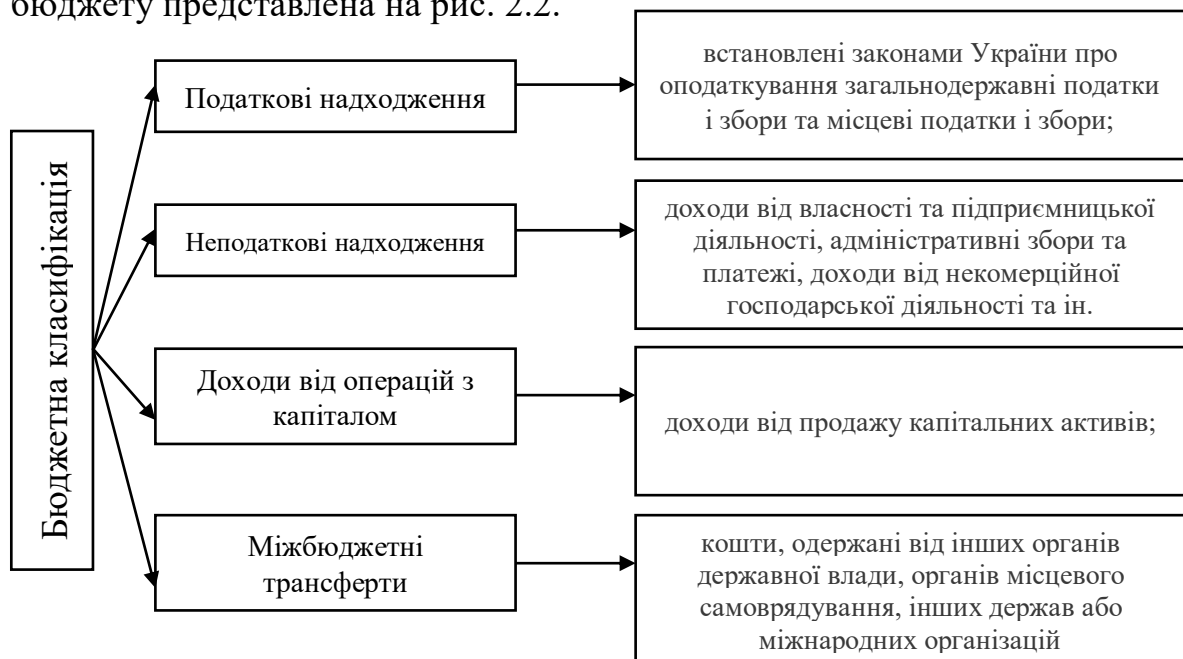

Рис. 2.2 Класифікація доходів місцевого бюджету [22].

Щодо податкових надходжень, то до місцевих бюджетів громад надходить лише частина загальнодержавних податків і зборів. Серед різних податків, які забезпечують фінансування громад, можна відзначити наступні: податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), податок на прибуток підприємств, рентна плата за використання природних ресурсів, акциз на різні товари, такі як спирт, алкоголь, тютюн, паливо і т.д. Рівень надходжень від кожного з цих податків різний. Наприклад, з ПДФО до бюджетів територіальних громад надходить 60% (у Києві - 40%). Рентна плата за користування надрами становить 3%, а надходження від акцизу на спирт, алкоголь, тютюн та інші товари - 13,44% [26].

У розділі 1 ми вже визначили, що саме ПДФО є основним бudgeутворюючим джерелом громади. Під час реформування суспільних фінансів та адміністративно-територіального устрою країни є можливість підвищення частки зарахування ПДФО до бюджетів ТГ до 70%, що може допомогти прискорити процес добровільного об'єднання територіальних громад. Крім того, таке підвищення може збільшити активність міст обласного значення щодо об'єднання навколо себе сусідніх сільських та селищних рад. Об'єднання міст обласного значення, сіл та селищ є виправданим, оскільки жителі найближчих сіл та селищ працюють у містах обласного значення та сплачують податки на їх території, тому вони мають право на поліпшення якості життя і в своїх населених пунктах.

При здійсненні нових заходів щодо підвищення частки зарахування ПДФО до бюджетів ТГ, важливо запровадити ефективний механізм контролю за використанням бюджетних коштів, щоб точно відслідковувати наслідки об'єднання територіальних громад. Це означає перевірку того, як використовуються кошти бюджету в різних населених пунктах, а не лише у фінансово потужних містах. Якщо після закінчення бюджетного періоду виявиться, що кошти використовувалися неправильно, то особи, відповідальні за це, мають бути притягнуті до відповідальності. Термін, на який ТГ можуть отримувати підвищений відсоток зарахування ПДФО, повинен становити не

менше трьох років, щоб забезпечити стабільність місцевих бюджетів в контексті переходу до середньострокового бюджетного планування.

Органи місцевого самоврядування мають право встановлювати та збирати місцеві податки та збори. Це єдиний податок, податок на майно, збір за місця для паркування та туристичний збір. Роль усіх цих надходжень ми зрозуміли у попередньому розділі, коли розглядали структуру місцевого бюджету Великодимерської громади.

Основоположну роль у механізмі державного управління місцевими бюджетами мають міжбюджетні трансферти.

Значення міжбюджетних трансфертів як чинника суспільного розвитку зростає при фінансовій децентралізації, коли центральні органи влади перерозподіляють свої функції на місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування. Децентралізація сприяє не лише збільшенню ролі місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування у наданні окремих суспільних благ, але й зумовлює потребу у пошуку нових підходів до здійснення фінансового вирівнювання. Це означає забезпечення місцевих бюджетів фінансовими ресурсами відповідно до їх видаткових функцій. Міжбюджетні трансферти та їх види представлені на рис. 2.3 [22].

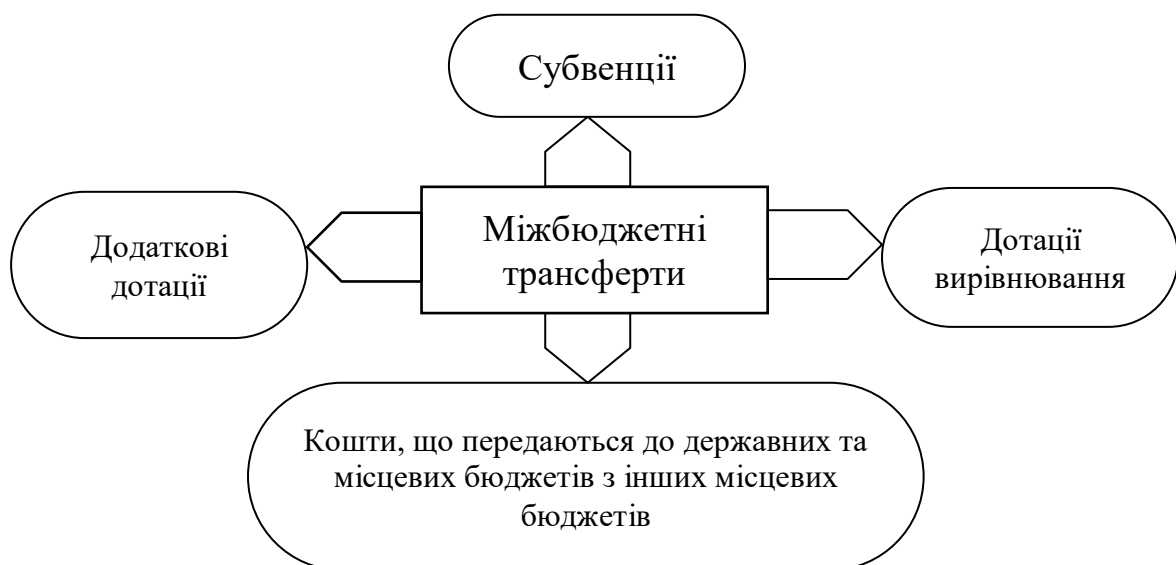

Рис. 2.3 Види міжбюджетних трансфертів

Джерело: узагальнено автором на основі [1, 6, 22]

На нашу думку, український принцип формування бюджетів на даний момент сприяє створенню прибуткової системи бюджетних відносин. Принцип відокремлення місцевої влади від державної, що закріплений у законодавстві, реалізується через послідовний розподіл фінансових джерел і коштів. Якщо подивитися на рис. 2.4, то можна побачити, що частка міжбюджетних трансфертів помітно знижується протягом 2018-2022 років[20]. Це свідчить про підвищення рівня спроможності громад.

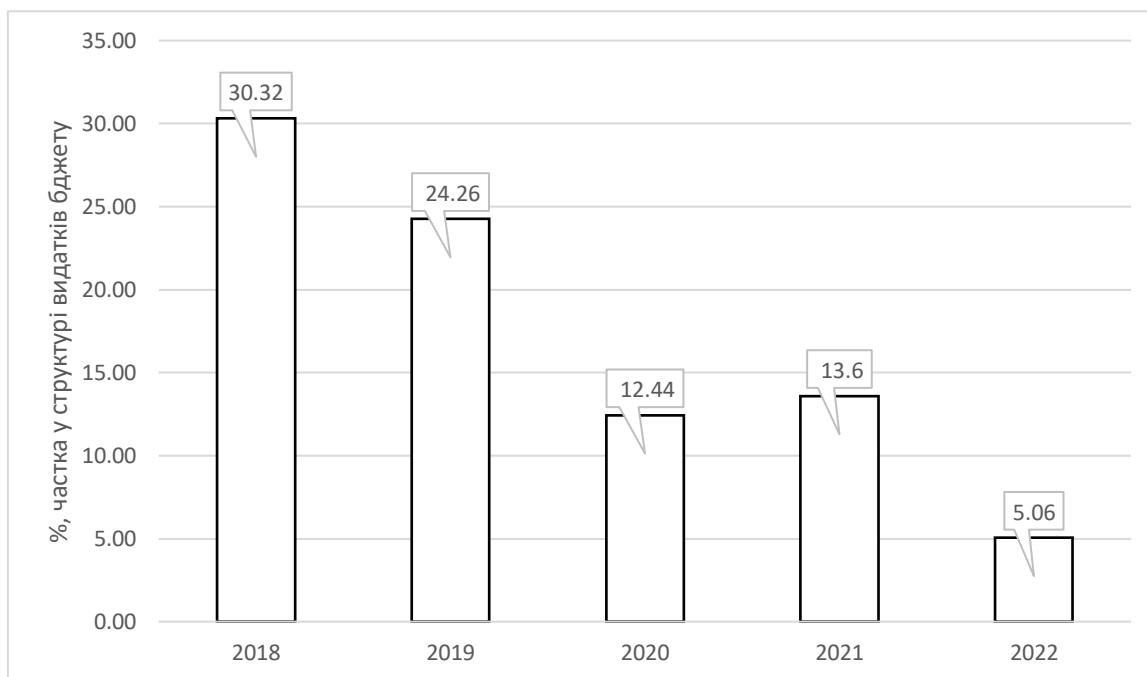

Рис. 2.4 Частка міждержавних трансфертів у структурі видатків державного бюджету

У 2018 та 2019 держава виділяла на розвиток громад майже третину від свого бюджету – 298 млрд. грн та 260 млрд грн. У 2020 році рівень підтримки різко скоротився до 12% та становив 160 млрд грн. Причин для цього було декілька: коронакриза, яка змусила державу покривати витрати на медицину і підтримку бізнесу, та примусове об'єднання сіл, селищ, міст у територіальні громади.

Отже, децентралізація та об'єднання фінансових ресурсів громад позитивно вплинули на формування державного бюджету. У 2022 році відбулося ще одне різке скорочення державних виплат місцевим бюджетам.

Воно склало лише 5% від загальної суми видатків у сумі 136 млрд грн.

Важливо зазначити, що таке різке скорочення державної підтримки може мати серйозні наслідки для економічної та соціальної сфер життя людей. Наприклад, це може призвести до скорочення фінансування соціальних програм, охорони здоров'я та освіти, ремонту і утримання доріг та інфраструктури. Крім того, це може погіршити стан місцевих бюджетів та призвести до збільшення муніципального боргу, що потягне за собою зниження інвестиційної привабливості регіону та загострення економічної ситуації в місцевій громаді.

Згідно з цього, у таблиці 2.1 ми визначили ризики та можливості скорочення міжбюджетних трансфертів.

Таблиця 2.1

Ризики та можливості скорочення державної фінансової допомоги місцевим бюджетам

Можливості	Ризики
Стимул місцевих органів влади до пошуку додаткових можливостей наповнення місцевих бюджетів	Ризик зменшення фінансування соціальних програм та послуг на рівні місцевих громад.
Збільшення відповідальності місцевої влади за ефективне використання бюджетних коштів.	Збільшення диференціації розвитку регіонів
Зменшення державного бюджетного дефіциту	Зростання місцевих податків та зборів

Отже, механізм управління, формування та використання місцевих бюджетів в Україні є складним та багатошаровим процесом, що включає в себе законодавчу, виконавчу та контрольну функції.

Законодавча база у сфері місцевого самоврядування в Україні регулює порядок формування та використання місцевих бюджетів, встановлює принципи розподілу фінансових ресурсів між державним та місцевим рівнями, а також між різними регіонами. Для ефективного управління місцевими бюджетами в Україні було створено спеціальні органи державної влади та місцевого самоврядування, які забезпечують контроль та здійснення бюджетних процесів [27, с. 57].

Проте, існують певні проблеми у механізмі управління місцевими бюджетами в Україні, зокрема пов'язані з недостатньою стабільністю міжбюджетних відносин, нечіткістю розподілу фінансових ресурсів між різними регіонами, недостатньою ефективністю контролю за використанням бюджетних коштів, недостатньою мотивацією місцевих влад для залучення додаткових фінансових ресурсів та ефективного використання бюджетних коштів.

Початок повномасштабного вторгнення Росії на території України став ще один викликом для регіонів. Щоб підтримувати розвиток та відновлення громад, потрібно застосовувати різні методи управління, податкові та економічні політики в залежності від потреб конкретних територій. . Важливо надати перевагу ефективному адмініструванню податків у громадах, де зараз безпечно, та стимулювати інвестиційну діяльність на територіях, які постраждали внаслідок активних бойових дій. Також слід забезпечити ефективний державний контроль за діяльністю місцевих органів самоврядування.

2.2 Напрями вдосконалення формування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації

Перспективні кроки у реалізації процесу фінансової децентралізації мають базуватися на адміністративно-територіальній реформі та новій філософії державного управління. Для досягнення успіху в економічній політиці країни взагалі та регіонів зокрема, потрібно чітко зрозуміти цілі та функції держави та місцевого самоврядування. Також, слід враховувати особливості фіскальної децентралізації, яка може призвести до збільшення різниці між потужними регіонами та менш розвиненими.

Основним принципом фінансової децентралізації є зменшення ролі держави у фінансуванні розвитку громад та регіонів. Одночасно, слід створити можливості для зміцнення автономності місцевих бюджетів.

До того ж, в Україні існує багато проблем, які не дають громадам

самостійно наповнювати свої бюджети відповідно до потреб, зокрема:

- обмеженість у встановленні місцевих податків і зборів;
- недосконалість системи оподаткування;
- високі витрати на виконання загальнодержавних функцій тощо.

У розвинених децентралізованих країнах світу місцеві податки і збори мають досить велику частку у загальній сумі грошових надходжень: у Франції – 48%, Японії – 55%, а Австрії – 72% [28].

Також у таких країнах, як Австрія, Бельгія, Іспанія, Португалія, Швеція, місцева влада має широкі податкові повноваження та самостійно встановлює граничні розміри місцевих податків [29]. Найбільшим бюджетоутворюючим податок іноземних країнах, як і в Україні, є ПДФО. При чому, наприклад, у Польщі він становить 18% від усіх місцевих доходів, а у Данії цілих 50% [30].

Україна все ж має недоліки у системі формування місцевих бюджетів такі, як високий рівень концентрації фінансів на державному рівні, який знижує вагу місцевих бюджетів у вирішенні важливих для населення завдань.

Згідно усього вищесказаного, ми розробили пропозиції щодо удосконалення системи формування та наповнення місцевих бюджетів:

- значно посилити громадський контроль за діяльністю органів місцевої влади. Зробити це можна наступними шляхами: залучати громадян до участі у засіданнях місцевих рад; публікувати звіти, рішення та інші документи відкрито на веб-сайтах громад; залучати до участі у формуванні місцевих бюджетів, проводити опитування щодо фінансування цільових програм; звітувати в онлайн-режимі про виконання програм соціально-економічного розвитку громади;
- удосконалити систему підготовки кадрів у публічному управлінні: оновити програму навчання, використовуючи нові технології, методи та підходи; сприяти розвитку лідерства шляхом створення спеціальних лідерських програм; розвивати програми практики, які допоможуть управлінцям набиратися досвіду; проводити постійні курси підвищення кваліфікації на державних посадах;

- поетапно підвищувати роль місцевих податків та зборів: зокрема, збільшити частку податку на доходи фізичних осіб до 70-80%, а податок на прибуток до 20%. При цьому потрібно зберігати баланс між розвитком регіонів та не знижувати різко рівень державної фінансової допомоги;
- розвивати інвестиційну привабливість регіонів: органи місцевого самоврядування повинні поліпшити інвестиційний клімат у громадах, забезпечивши прозорість та прогнозованість правил інвестування, встановивши сприятливі режими оподаткування, а також забезпечивши відкритість та прозорість процесу отримання дозволів та інших необхідних документів. Крім того, це сприятиме появленню додаткових джерел фінансування громад;
- покращити систему міжбюджетних відносин: забезпечити прозорість та відкритість в міжбюджетних відносинах; громадам використовувати механізми співфінансування та координації програм чи проектів з іншими громадами – це дозволить розподілити витрати між різними рівнями влади та забезпечити більш ефективне використання коштів;
- забезпечити стабільність та чіткість законодавства: провести ґрунтовний аналіз законодавчих актів з метою виявлення проблем та пропозицій щодо їх удосконалення; проводити громадські слухання чи консультації щодо впровадження змін у розподіл повноважень між державою та органами місцевого самоврядування.

Окрім цього ми маємо пам'ятати про умови війни, в яких наразі перебуває Україна, та подальше післявоєнне відновлення економіки. Так, багато громад не змогли нормально функціонувати через бойові дії. У цих умовах місцева влада повинна ставити у пріоритет фінансування програм для підтримки населення, що втратили будинок чи постраждали будь-яким іншим чином. Це означає, що громади у найближчі роки будуть потребувати значно ширшої державної фінансової допомоги, ніж будь-коли. Усі ці фактори потрібно враховувати під час розробки нової стратегії децентралізації.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами дослідження можна зробити узагальнення та пропозиції.

1. Фінансова децентралізація є однією з ключових реформ, яку було запроваджено в Україні в останні роки та яка зіграла чималу роль у розвитку держави. Її метою було розширення прав місцевих громад у процесах формування та використання бюджетних коштів, підвищити їх роль у управлінні державою та побудувати спроможні громади.

2. Особливості теоретичного обґрунтування фінансової децентралізації полягали в тому, що її часто ототожнювали з поняттями «фіскальної» чи «бюджетної» децентралізації. Проте ми визначили, що вони мають різне значення та є елементами фінансової децентралізації, яка надає місцевим органам влади більшу автономію щодо збору, управління та використання фінансових ресурсів, включає передачу відповідальності за збір податків, виділення коштів і прийняття рішень про розподіл бюджетних ресурсів з центрального рівня влади на місцевий рівень, сприяє перерозподілу фінансових ресурсів.

3. Оцінка сучасного стану фінансової децентралізації, яка була проведена нами на основі утвореної у 2017 році Великодимерської громади, показала, що реформа мала значні успіхи. Таким чином зросли власні доходи громади, зокрема збільшились податкові надходження, підвищилась роль місцевих податків та зборів, поліпшилась якість та прозорість надання публічних послуг, з'явилися нові можливості впливу громадян на владу. При цьому було виявлено серйозні загострення у розвитку громади, які стосувалися нерівномірного фінансування сіл, що входять до громади, а також неготовність влади приймати на себе більшу відповідальність.

4. Провівши аналіз надходжень місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації, ми зрозуміли, що найбільшим бюджетоутворюючим джерелом громад є податок на доходи фізичних осіб, а також єдиний податок та податок на майно, що свідчить про те, що громади

мають перспективу самостійного забезпечення власних потреб. При цьому державні трансферти все ще займають вагомую частку у структурі місцевих надходжень, отже місцеві бюджети ще не досягли того рівня незалежності, який поставила на меті реформа децентралізації.

5. Ми також зробили висновок, що держава повинна забезпечити достатній рівень наповнення бюджетів місцевих громад та забезпечити їм необхідні ресурси для розвитку. Для цього потрібно створити ефективні механізми фінансової підтримки, залучати інвестиції та розвивати партнерство між місцевими громадами та державними органами. Попри те, що громади залежать від державної підтримки, частка державних субвенцій та дотації у структурі видатків України почала різко знижуватися. На нашу думку, це сприяє стимулювання громад до розвитку, використовуючи власні ресурси та оцінюючи власні потреби. З іншого ж боку, якщо бюджетні трансферти різко скоротяться, відсталі громади можуть виявитися не готовими до цього.

6. Фінансова децентралізація в Україні показує гарні результати та має перспективи у розвитку. Ми впевнені, що запропоновані нами рекомендації щодо удосконалення системи формування та наповнення місцевих бюджетів в Україні є досить цілеспрямованими та можуть бути корисними для підвищення ефективності та прозорості управління фінансовими ресурсами на рівні громад.

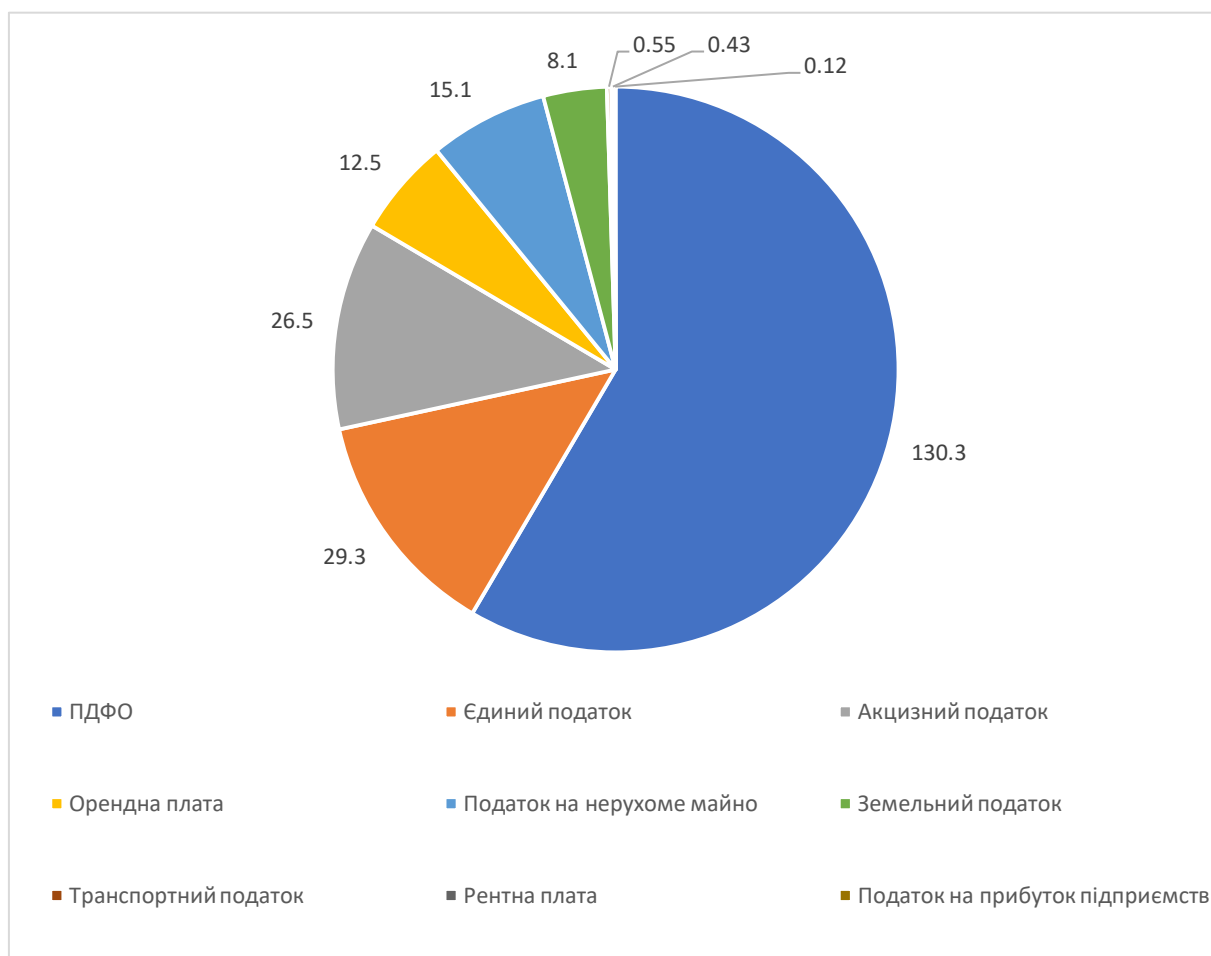
Отже, не дивлячись на виклики війни, процвітаючу корупцію чи економічну нестабільність, Україна повинна продовжувати рухатися вперед та будувати майбутнє на основі децентралізації та соціальної справедливості. Важливо, щоб усі громади України мали рівні можливості для розвитку та успіху. Розвиток громадської свідомості та активної участі громадян в процесах влади є ключовим для досягнення цих цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: <http://nbuv.gov.ua/>
2. Bahl R. The pillars of fiscal decentralization. CAF WORKING PAPERS. Venezuela, 20018. С. 55 URL: <http://scioteca.caf.com/bitstream/handle/123456789/257/200807Bahl.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
3. Boschmann N. Fiscal Decentralisation and Options for Donor Harmonisation DPWGLGD. Berlin, 2019. С. 6.
4. Бикадорова Н. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування. Економічний вісник Донбасу. 2016. № 2 (20). С. 145-151. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/23937/27-Bikadorova.pdf?sequence=1>.
5. Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. ТОВ «Софія». 2012. С. 128. URL: [https://despro.org.ua/media/upload/decentral_zac_ua_publ_chno_vladi_dosv_d_evropeysk_ih_derzhav_ta_perspektivi_ukra_ni\(2\).pdf/](https://despro.org.ua/media/upload/decentral_zac_ua_publ_chno_vladi_dosv_d_evropeysk_ih_derzhav_ta_perspektivi_ukra_ni(2).pdf/).
6. Соколова О., Ковальчук А. Теоретичні засади фінансової децентралізації в умовах реформування системи державного управління. Вісник НАДУ при Президентові України (Серія “Державне управління”). 2016. №4. С. 117-124. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/62/files/03055491-6112-48aa-87dcdcbcaeba697f5.pdf>
7. 1. Патицька Х. О. Фінансова децентралізація як основа формування самодостатніх територіальних громад. 10-те вид. 2015. 57 с. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2015/57.pdf
8. Перощук З. І. Правові питання бюджетів та їх інструментів. 11-те вид. Наук. вісн. Міжнар. гуманітар. ун-ту, 2018. 157 с. Т. 1.
9. Кузькін Є. Теоретико-методологічне забезпечення розширення фіскального простору місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації. Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. Харків, 2019. С. 647. URL: https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/Kuzkin-E.Yu_-DisertaciyaVchenna-rada-D-64.055.02-2019.pdf.
10. Цимбалюк І. Сутнісна характеристика фінансової децентралізації та її вплив на формування доходів місцевих бюджетів. Регіональна

- економіка. 2019. №4. С. 113-119. URL: https://re.gov.ua/re201904/re201904_113_TsymbaliukIO.pdf.
11. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. Урядовий кур'єр. 2014. № 67. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#Text>.
 12. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст.91). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19?find=1&text=бюджет#w1_1.
 13. Децентралізація громад. Об'єднання громад. URL: <http://decentralization.gov.ua/region>.
 14. Рубікон децентралізації. *Агрополіт - гаряча агрополітика*. 2018. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/425-rubikon-detsentralizatsiyi-uspihi-golovnoyi-reformi-ostannih-4-rokiv>.
 15. Місцевий бюджет. *Великодимерська селищна рада*. 2022. URL: <https://vdsr.gov.ua/>.
 16. Постанова Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2016 р. № 1782. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/10675472>.
 17. В. П. Кравченко, С. М. Гудим. Стан місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. *Центральноукраїнський національний технічний університет*. 2018. С. 42–46.
 18. Пальчук В. Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації. *Україна: події, факти, коментарі*. 2019. № 6. С. 41– 51. – URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2019/ukr6.pdf>.
 19. Оніщук І. Аналіз виконання місцевих бюджетів. *Децентралізація в Україні*. 2022. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16105#:~:text=Загалом%20за%202022%20рік%20до,тобто%20четверту%20частину%20всіх%20надходжень>.
 20. Видатки місцевих бюджетів. *Державний веб-портал бюджету для громадян*. 2023. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2022&budgetType=LOCAL>
 21. Клівіденко Л.М. Основні шляхи удосконалення функціонування місцевих бюджетів в сучасних умовах. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. № 1. С. 640–643
 22. Бюджетний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

23. Кириленко О. П. Місцеві фінанси : підручник. М. Знання, 2017. 676 с.
24. Роменська К. Бюджетний процес на місцевому рівні та його удосконалення. *Фінансовий простір*. 25-те вид. 2017. С. 98–101.
25. Гроші місцевих бюджетів України – Centreua. *Centreua*. URL: <https://centreua.org/mistsevi-byudzhety/zvidki-i-skilki-groshi-miscevih-byudzhativ-ukrayini/>.
26. Васютинська Л. Система видатків бюджету в умовах розвитку програмно-цільового управління : монографія. Одеса: Друк Південь, 2018. 192 с.
27. Сторонянська І. О. Адміністративно-фінансова децентралізація: цілі реформи та результати першого етапу. *Регіон. економіка.*, 2019. 134 с.
28. European Committee of the Regions: division of powers. URL: <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers>
29. Когут Ю.М., Ковач-Румп Г.Л. Фінансова децентралізація в Україні та її вплив на формування місцевих бюджетів: досягнення і недоліки. *Ефективна економіка*. 2021. №9. 7 с. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2021/77.pdf/.
30. Okunovska Y., Nyzhko A., Prymush M., Polovyi M. Specifics of Decentralization Reform in Poland and Ukraine. *EJTS European Journal of Transformation Studies*. 2020. №2. 12 с. URL: https://www.journaltransformation.org/docs/EJTS_2020_8_2/14/EJTS_2020_vol_8_no_2_Specifics_of_Decentralization_Reform_in_Poland_and_Ukraine.pdf.

ДОДАТКИ**Додаток А**

Джерело: сформоване автором на основі [15]

АНОТАЦІЯ

Забережна В. В. Розвиток фінансової децентралізації в Україні.

Випускна кваліфікаційна робота на здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньою програмою «Публічне управління та адміністрування». Державний торговельно-економічний університет, 2023.

У випускній кваліфікаційній роботі висвітлено особливості проведення фінансової децентралізації в Україні, проаналізовано сучасний стан та перспективи фінансової децентралізації на основі даних Великодимерської громади, викладено пропозиції щодо удосконалення державної політики фінансової децентралізації, зокрема напрямів формування ефективних місцевих бюджетів.

Ключові слова: децентралізація, фінансова децентралізація, місцевий бюджет, державний бюджет, доходи, видатки.

SUMMARY

Zaberezhna V. V. Development of financial decentralization in Ukraine.

Final qualifying work for obtaining Bachelor of specialty 281 "Public Management and Administration", educational program "Public Management and Administration". State University of Trade and Economics, 2023.

The final qualification work highlights the peculiarities of financial decentralization in Ukraine, analyzes the current state and prospects of financial decentralization based on the data of the Velyka Dymmerka community, and presents proposals for improving the state policy of financial decentralization, in particular, the directions of forming effective local budgets.

Key words: decentralization, financial decentralization, local budget, state budget, revenues, expenditures.

Згода

Я, Забережна Валерія Валеріївна, цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему: “Розвиток фінансової децентралізації в Україні” несу повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового користування.

Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний депозитарій Державного торговельно-економічного університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

« » 10.05. 2023 року

Підпис

Забережна В. В.

Прізвище, ініціали

Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

Заява

Я, Забережна Валерія Валеріївна, повідомляю, що за результатами проведення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній роботі на тему: «Розвиток фінансової децентралізації в Україні» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах. Електронна версія моєї роботи ідентична з друкованою.

«» 10.05. 2023 року

 (підпис)

РЕЦЕНЗІЯ

на випускню кваліфікаційну роботу студентки 4-го курсу, 19 групи
денної форми навчання освітнього ступеня “бакалавр”
спеціальності “Публічне управління та адміністрування”
Державного торговельно-економічного університету
Забережної Валерії Валеріївни
на тему: «Розвиток фінансової децентралізації в Україні»

Автор випускної кваліфікаційної роботи, Забережна Валерія Валеріївна, досліджує актуальну тему розвитку фінансової децентралізації в Україні і пропонує комплексний аналіз даного процесу.

Рецензована робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозиції, списку використаних джерел, додатків. Зміст є структурованим та відповідає темі роботи. Наповнення розділів чітко відповідає їх назві. Кожен розділ має графічні об'єкти (таблиці, рисунки), які допомагають презентувати дані та результати дослідження більш зрозуміло і наочно.

Випускна кваліфікаційна робота має чітко визначену мету та завдання, які у підсумку виконуються автором.

У першому розділі аналізується вплив фінансової децентралізації на наповнення місцевих бюджетів на прикладі Великодиммерської громади, а також окреслені перспективи та ризики розвитку процесу фінансової децентралізації.

У другому розділі авторка узагальнює проблеми формування та управління місцевими бюджетами. При цьому робота включає ґрунтовний аналіз нормативно-правової бази, державного механізму децентралізації, а також оцінку ефективності проведених реформ. Студентка вміло використовує наукову літературу та статистичні дані для підтримки своїх тверджень, що свідчить про високий рівень дослідницької роботи.

Сформульовані автором пропозиції щодо удосконалення фінансової децентралізації враховують сучасний стан її розвитку та є обґрунтованими.

Виходячи з усього вищесказаного, випускна кваліфікаційна робота Забережної Валерії Валеріївни відповідає встановленим вимогам та рекомендується до захисту з позитивною оцінкою.

Рецензент,
державний ресстратор
виконавчого комітету
Великодимерської селищної ради

ДОРОГАНЬ К.В